

Sådan gik det til

SPREDTE ERINDRINGER OG LIDT SMÅFILOSOFI VED 25 ÅRS JUBILÆET (1970-1995)

Artikel af Søren Jensen i Jubilæumsskriftet

Der var engang - og det er vel snart 50 år siden - at det vise råd i den lille stationsby, Vejen, med sine 3500 indbyggere fandt ud af, at det gamle alderdomshjem, der havde eksisteret siden tyverne, ikke længere var tidssvarende og alt, alt for lille. Det lå i Nygade nr. 1 på hjørnet af Lynggaardsvej. Der var plads til 12 beboere, og så var der plads til personalet, som naturligvis også boede der: En hjemmesygeplejerske, der også var leder af alderdomshjemmet, en kokkepige og en stuepige. Der var ikke noget, der hed fast arbejdstid, man var der bare, og så delte man arbejdet imellem sig i alle døgnets 24 timer. Ak ja.

Sognerådet vedtog så, at der skulle bygges et nyt alderdomshjem, og man fandt, at området ved Skolegade var udmærket. Det var det da også, og der skulle det nye alderdomshjem så opføres.

Man havde en kommuneingeniør, der såvidt jeg kan huske, var den eneste ansatte på den tekniske forvaltning dengang. Men han mente sig nok i stand til at tegne og stå for byggeriet af sådan et alderdomshjem, og så sparede man jo også arkitekt honoraret.

Resultatet blev det, som vi jo alle kender af udseende, det, der nu hedder Rosengården. Det var jo i flere etager. Der blev indrettet udmærkede stuer til 42 beboere, og så blev der lavet fælles vaske- og toiletfaciliteter ude på gangene. Der blev lavet en del pigeværelser og en forstanderbolig. Der blev forøvrigt også anlagt en dejlig urtehave med grønsager, som man kunne bruge i den daglige husholdning, jo, jo.

Da alderdomshjemmet efter nogen tids forløb var blevet fuldt belagt med 42 beboere, blev de passet af forstanderinden, af en kokkepige og en medhjælper i køkkenet samt 6 stuepiger. De passede det hele, skiftedes til det døgnets 24 timer, og engang imellem kom der en mand, som tog sig kærligt af fyret i kælderen.

Men det viste sig jo hurtigt, at alderdomshjemmet her - De Gamles Hjem - faktisk ikke var stort nok, og ihvertfald da jeg i 1958 blev medlem af sognerådet, måtte vi træffe den beslutning at have nogle flere stuer, altså oppe på den øverste etage under taget. Her indrettede vi så 10 værelser, og jeg vil klart erkende i dag, at de var alt for små og med skrævægge, men det var dog stuer, hvor man kunne hygge sig med sig selv og ikke ret mange gæster. Og når man så yderligere tog det, man kaldte sygestuen i brug, så havde alderdomshjemmet i lange perioder 53 beboere.

Hvad angår det gamle alderdomshjem, Nygade 1, så blev det omdannet til et privat plejehjem, men trods store anstrengelser på den ene og anden måde, så kunne det altså ikke lykkes at få det til at gå og til at dække det behov for plejehjemspladser, som der var. Dertil var bygningerne alt for små, alt for gamle og faciliteterne alt for få.

Vi var jo af og til fra socialudvalget på besøg på dette private plejehjem, og jeg kan da godt fortælle, at ved en sådan lejlighed var der et af socialudvalgets medlemmer, der blev så fortørnet over det, han så, og hvordan forholdene var, at han ikke ville med ind i "privaten" og drikke kaffe bagefter. Han forsvandt hurtigt ud af døren og hjem til sig selv.

Når jeg nu ligesom lader tankerne gå tilbage til De Gamles Hjem i Skolegade, kan jeg ikke lade være med at tænke på, hvilken utrolig stor indsats, der har været gjort af personalet der. Efterhånden var det jo sådan, at mange af beboerne skulle have været på et rigtigt plejehjem, fordi de f. eks. var stærkt gangbesværede. Når jeg tænker på de utallige trappetrin og ingen elevator til at komme op og ned med! Man havde kun sin krops kræfter at bruge.

Men jeg kommer til at forklare visse ting lidt nærmere, for at man forstår sammenhængen i historien, som jeg nu lader rulle videre: Se, vi bevæger os omkring 1960, og Vejen kommune havde på det tidspunkt engageret sig i det største økonomiske projekt, man nogensinde havde set i kommunens historie. Det var en total omlægning af hele kommunens skolestruktur, hvilket meget kort betød, at forskolerne skulle nedlægges, at Vejen Byskole på Baungårdsvej skulle nedlægges, at en ny, stor skole, Østerbyskolen, skulle bygges, at Bakkely Skole skulle have en udvidelse, der betød, at den blev lige så stor som Østerbyskolen, at den gamle, private realskole skulle opkøbes og nedlægges og realeksamen overføres til de to store forskoler - for senere helt at forsvinde, sådan at man kom frem til en skoleordning som den, vi kender i dag. Det var en ordentlig mundfuld for en lille kommune! Men samtidig begyndte det at rumle. Der var nedsat en kommunallovskommission, og den arbejdede hårdt og indtrængende. Formålet var jo simpelthen at formindske antallet af landets kommuner, sådan at man fik færre og betydelig større kommuner.

Denne kommission havde barslet med nogle enkelte delbetænkninger, sådan at vi rundt omkring var nogenlunde orienteret om, hvad der ville ske, og vi kunne se og regne ud, at det ville blive til, at den lille Vejen Kommune skulle til at være en større kommune på en 15-16.000 indbyggere, og det drejede sig om vore nabokommuner, Andst, Gesten, Veerst-Bække, Læborg og Askov-Malt.

Her kan jeg fortælle en lille ting, som man nok i dag vil smile ad, men som dengang var dyb alvor: Vi syntes, det ville være naturligt, at Skodborg kommune, der jo også var vores nabokommune, kom med i den nye storkommune, Vejen. Vi optog forhandlinger med Skodborg sogneråd om dette spørgsmål, men det førte ikke til noget. Man var

velvillig indstillet og kunne godt se fordelene, men det gik fra Vejen ned over Kongeågrænsen til Skodborg. Det var Kongeåen, der dannede skellet mellem Sydjylland og Sønderjylland, og Skodborg lå jo altså i Sønderjylland, og der skulle kommunen fortsat være.

Jeg husker, at der var stærke følelser med i debatten, og jeg husker, at et af Skodborgs sognerådsmedlemmer ringede til mig og fortalte, at han pr. telefon - anonymt - var blevet truet med al landsens ulykker, hvis han gik ind for, at Skodborg skulle sammenlægges med Vejen. Ak ja, sådan er der så meget, og Skodborg kom så i 1970 til at høre til Rødding kommune.

I begyndelsen af tresserne dukkede spørgsmålet om et rigtigt plejehjem op adskillige gange. Vi var ved at have styr på planerne og økonomien vedrørende skolevæsenet, og - ja nu må jeg have lov til at indskyde en lille bemærkning her - det var endnu ikke besluttet, hvad der skulle ske med den gamle byskole på Baungårdsvej og minsandten om der ikke fremkom den idé at bygge Byskolen om til plejehjem! Men den idé blev dog ret hurtigt forladt igen, for enhver med en lille smule omtanke kan jo nok se, at de bygninger aldeles ikke ville egne sig til et moderne plejehjem. Der blev som bekendt indrettet hjælpeskole i den gamle Byskole.

Men vi kontaktede så arkitekt Hans Christensen, så skitser, og vi så andre plejehjem. Vi skulle finde ud af, hvor plejehjemmet skulle ligge, og vi skulle have styr på økonomien. Vi, og det vil sige socialudvalget, var i og for sig ude efter adskillige byggegrunde i Vejen kommune, men vi vendte tilbage til området, der lå øst for De Gamles Hjem. "Hytten" - Hansen Jacobsens gamle hjem - skulle naturligvis bevares, men her var f.eks. den gamle campingplads, som der nu var planer om at flytte ud til området, hvor der var kolonihaver, syd for jernbanetunnelen på Fuglsangsallé. Ganske vist var der adskillige huse i periferien af det her område i Borgergade og Fr. d. VII's Gade, men selve bygningerne, som arkitekten havde tegnet dem, kunne udmærket placeres alligevel.

Og så gik vi naturligvis i gang med en lang række forhandlinger om køb eller opnåelse af forkøbsret til disse huse med henblik på nedrivning. Vi vidste, at det ville blive en langsommelig affære at få disse huse fjernet, og det viste sig også at være tilfældet. Der gik jo omkring 15-16 år, før det sidste hus på Fr. d. VII's Gade blev revet ned, efter at plejehjemmet var blevet gjort færdigt i 1970.

I beregningerne over, hvor stort plejehjemmet skulle være, havde vi naturligvis taget bestik af befolkningstallet og aldersfordelingen, både i Vejen kommune og i de omegnskommuner, vi regnede med at skulle have til Vejen, og vi lagde os derud fra fast på et beboerantal på 60 - og naturligvis et-plans byggeri.

Jeg kommer til at tænke på, da vi præsenterede tegningerne for det samlede sogneråd, at der jo var visse småbemærkninger. For eksempel var der nogen øjenbryn, der blev trukket i vejret, da vi forklarede, at der til hver stue var særskilt bad med toilet og et køleskab. Vi måtte jo også forklare lidt om "ergoterapi" og "fysioterapi", og der faldt lidt bemærkninger om, om det da nu også var nødvendigt med alle disse flotheder. - Ja, det er det, som i dag er selvfølgeligheder.

Men vi fik planerne godkendt i sognerådet, og så skulle vi jo til at snakke med omegnskommunerne. Se, da kommunallovskommissionens betænkning stilede imod denne sammenlægning, som jeg har nævnt ovenfor, skulle der så nedsættes det, man kalder et fællesudvalg med repræsentanter fra alle de implicerede sogneråd, et fællesudvalg, der skulle køre disse kommuner sammen til en kommune, planlægningsmæssigt, infrastruktur, økonomisk osv. Vi skulle afpasse tingene efter hinanden, fordi vi kunne regne ud, at det i løbet af kort tid var en fælles kasse, vi skulle tage pengene fra. Jeg havde selv den store glæde, at man enstemmigt i fællesudvalget, uden at skele til mit politiske tilhørsforhold, valgte mig til udvalgsformand - en uhyre interessant, spændende og svær opgave. Mange, mange forskellige interesser skulle nu kobles sammen.

Og vi diskuterede naturligvis også plejehjemmet. Vejen kommune skulle jo selv finansiere plejehjemmet, og det var jo altså meningen, at det skulle være færdigt, når kommunerne skulle lægges sammen, men selvfølgelig diskuterede vi det i fællesudvalget, og så viste det sig jo, at der var nogen fra omegnskommunerne, der OGSÅ godt kunne tænke sig at få et plejehjem placeret der. Jeg husker, der var følere fra Gesten, hvor man jo naturligvis havde rigeligt med plads, men jeg husker særligt en meget velformuleret og varm anbefaling fra den daværende sognerådsformand i Askov-Malt kommune, højskolelærer Niels Højlund (Højlunds Forsamlingshus i TV2), der varmt gik ind for at placere plejehjemmet ved Svend Sørensens planteskole og bygge det ned ad skrånningen mod Skodborgvej og Kongeådal. Der blev talt indtrængende om pragtfuld udsigt og det skønne, historiske område. Men han glemte, pudsigt nok, helt at omtale, at plejehjemmet på den måde ville komme til at ligge ganske tæt ved Askov bygrænse. - Fikst ikke?

Og så gik selve byggeriet af Egely igang. Og byggeperioden vil jeg ikke bruge plads på at omtale. Jeg vil hellere koncentrere mig om at forsøge at beskrive, hvad der så kom ud af det byggeri, eller rettere: hvad kom der til at ske INDE i det byggeri.

Det ligger jo sådan, at jeg nu snart 8 år har boet i min lille lejlighed. Jeg færdes dagligt på Egely, jeg kender rytmen, jeg deltager i alle aktiviteter på Egely, og jeg får hele min forplejning inklusive mad på Egely, så det er vel ikke helt forkert at sige, at jeg kan udtale mig med en vis erfaring. Hele Egely er blevet mit hjem, og jeg er glad for det hjem. Jeg er så glad for det, at jeg for sige, at jeg ønsker at blive her, indtil jeg skal bæres herfra. Og hvorfor nu det? Fordi der over Egely er en egen atmosfære, en egen varm atmosfære. Man har forstået at gøre Egely til et hyggeligt og et rart sted. Vel er det en institution, men det institutionspræg, der findes over lignende byggerier, bemærker vi ihvertfald ikke her. Man har forstået ved en lang række småting, men småting der betyder noget i hverdagen, at få det hele til at fungere, som om det ikke er så stort et plejehjem - adskillelser på gangene og hyggelige forhold i dagligstue og spisestue. Når jeg tænker på nogle steder, jeg har været, med plasticborde, plasticallerkner, plasticopper og ingen duge på bordene og ikke ret mange blomster, så tænker jeg altid på Egely. Vi sidder jo altid så hyggeligt, f.eks. ved middagsbordet, med pæne duge, pæn opdækning, blomster på bordet, blomster i vindueskarmen, blomster overalt. Jeg ved, at jeg ikke er den eneste, der siger det. Jeg har sludret med mange beboere om det, og de synes allesammen, at det er med til at man slapper af og hygger sig.

En anden ting, som også har haft sin store betydning er, at man valgte med det samme at gøre Egely til det, man kalder et åbent plejehjem. Her er ingen kontrol med dit og dat, folk kommer og går. Beboerne - altså dem, der kan - kan gå ud og komme hjem, som det passer dem. Man kan tilrettelægge sin dag, som man selv ønsker det, og som man har mulighed for. Og alt dette er også med til at give denne afslappede atmosfære, der virker så dejlig og gør en så godt tilpas. Det betyder også, at man godt her kan prale med, at der er trykthed. Det er jo nok det væsentligste i vores tilværelse på et sted, at vi føler os trygge. Og det gør man virkelig på Egely. Man føler omsorgen, og derved kommer tryktheden.

Og så kommer vi til det, der jo nok er det allervigtigste: det personale der er på Egely. Der er efter min opfattelse ikke bare et fagligt dygtigt personale, men det er også et rart personale. Det gælder fra den øverste ledelse og hele vejen ned i hierarkiet. De har den tydelige indstilling, at beboerne skal have det godt. Selvfølgelig har jeg da igennem de snart 8 år været udsat for ting, som jeg ikke brød mig om, og så har jeg fulgt den regel, at så siger jeg det meget højt og tydeligt med det samme, og så får vi tingene sat på plads. Men ellers må jeg sige, at den måde, personalet er på - de små bemærkninger, klappet på skulderen, smilet og en god latter, er med til at få solen til at skinne, selv når der er tunge skyer for. Jeg kender de fleste af personalet, om ikke andet så på stemmen, og alle er jo på fornavn her, og det virker rart og hjemligt.

Men det er da heller ikke undgået min opmærksomhed, at personalets fodtrin er blevet noget hurtigere og noget rappere inden for de seneste år. Det er jo lidt trist, at tiden skal gøres så stram og knap for personalet, at de ikke altid når det, de virkelig gerne ville nå, og det må også være utilfredsstillende, ikke kun for beboerne, men sandelig også for personalet selv. Egely har jo ligesom så mange andre institutioner været igennem en række sparerunder i de senere år, og når man har et budget på 18 millioner kroner, hvoraf de 15 millioner er lønudgifter, ja så ved man da så udmærket, at så er det personalet, der bliver sparet på.

Nu skal man jo blot passe på, at man ikke sparer så meget, at personalet bliver så stresset, at det kommer til at gå ud over beboerne, for så er den gal.

Ja, her har jeg lyst til at sige, at for mig er det lidt af en Ebberød Bank - kommunen skærer ned på budgetterne og sparer på lønudgifterne, og så overtager staten udgifterne til arbejdsløshedsunderstøttelsen - og så er vi for såvidt lige vidt. Så længe vi har denne opdeling med de tre kasser med penge i - stat, amt og kommune - bliver det nok ikke anderledes. Man tager med den ene hånd og giver med den anden - og trækprocenterne er stadig lige høje.

Næh, det ligger nok i selve tiden, og derfor skal vi jo passe en lille smule på, at vi ikke glemmer, at vi lever i det velfærdssamfund, som vi er så stolte af, og som vi praler med, men vi lever samtidig i et velfærdssamfund, hvor velstanden aldrig har været større, end den er nu. Næh, det har noget med mentaliteten at gøre. Denne

fællesskabsfølelse og samhørighed, der eksisterede indtil for ikke så mange år siden, den er ved at forsvinde.

Vi er på vej til at blive et samfund af egoister, der hver for sig gemmer os bag ligusterhækken, kun tænker på hus, bil, campingvogn, ferierejser og alt det, der vedrører en selv, og vi giver pokker i, om naboen har det godt, om vore gamle, vore syge og handicappede får en anstændig behandling og får den pasning, de som borgere i velfærdssamfundet har krav på. Næh, det eneste, der interesserer, er at få så lav en skat som vel muligt - og så forøvrigt følge med i fodbold!

Nu bygger man ikke plejehjem mere. Man hævder, at de er alt for dyre at drive, og det har samfundet sandelig ikke råd til. Hvad er det dog for en snak, som fører? Næh, nu bygger man ældreboliger og centre, og det er da i sin orden, men det er bare ikke nok.

Der står store ting på spil. Det er jo 68-generationen, der er i den bedste alder nu. Deres børn, som jo for de flestes vedkommende er opfostret ud fra helt andre normer end den ældre generation, de accepterer ihvertfald ikke om ikke så mange år, at der ikke er plads, at der ikke er mennesker, der kan tage sig af deres forældre.

Der er vel ingen, der tror, at vi kan skrue tiden tilbage til det lille landsbyfællesskab - det kan simpelthen ikke lade sig gøre. Nej, man kan lade en hel del af det, der i dag endnu udføres manuelt, blive overladt til den teknologiske udvikling. Det er da så oplagt, at om ikke ret mange år, så er der i de ældreboliger, der nu bliver bygget rundt omkring i landet, videoovervågning, billedtelefon, PC'er og meget andet, der kan medføre kontakt udadtil, men det vil aldrig kunne erstatte den menneskelige kontakt, der foregår på stedet, og det lille strøg over håret og det lille klap på kinden er meget bedre end mange ord i en computer eller en telefon.

Den omsorg og den tryghed, som jeg tidligere har omtalt, og som findes på Egely, kan aldrig skaffes ved teknologiens hjælp. Og når det faktisk er sådan, at man har regnet ud, at der i øjeblikket findes 5000, enten i egne hjem eller på sygehuse, der trænger til en plejehjemsplads, så vil jeg blot sige, at det kan vi som danskere simpelthen ikke være bekendt. Det er jo udelukkende af økonomiske grunde, at man ikke bygger plejehjem, fordi driften påstås betydeligt dyrere end hjemmepleje.

Men det kan da vist ikke afholde fra at yde en skærv ekstra, at betale lidt mere i skat, så vi ihvertfald kan få rensset vores samvittighed over for dem - og det er jo trods alt de få - der virkelig trænger til at komme på plejehjem. I velfærdsstaten Danmark skal og må der være råd til at give dem, der i de sidste år af deres liv virkelig trænger til omsorg, pleje og kærlighed, mulighed for at komme hen et sted, hvor dette ydes, og hvor det ydes af mennesker, der gerne vil hjælpe - altså på et sted som Egely, hvor dette, jeg nævner, sker fuldtud. Og hermed vil jeg så gerne ønske Egely tillykke med 25 års jubilæet. Der skal nok blive brug for Egely mange, mange år endnu.